

Павловський Сергій Анатолійович, доктор медичних наук, професор, директор, КНДУ «Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку міста»

Pavlovsky Serhii Anatoliiovych, Doctor of Medical Sciences, Professor, Director of the Municipal Research Institution "Research Institute for Socio-Economic Development of the City", <https://orcid.org/0000-0002-4087-6256>

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ СТІЙКОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА МІСЬКОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ
FORMATION OF AN INSTITUTIONAL MECHANISM OF SUSTAINABILITY IN ENSURING INVESTMENT AND INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP AT THE CITY AND REGIONAL LEVELS

Павловський С. А. Формування інституційного механізму стійкості у забезпеченні інвестиційно-інноваційного розвитку підприємництва на міському та регіональному рівнях. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. Том 10. № 4. С. 379 – 384.

Pavlovsky S.A. Formation of an institutional mechanism of sustainability in ensuring investment and innovative development of entrepreneurship at the city and regional levels. *Ukrainian journal of applied economics and technology*. 2025. Volume 10. № 4, pp. 379 – 384.

У статті досліджено особливості формування інституційного механізму забезпечення стійкості інвестиційно-інноваційного розвитку підприємництва на міському та регіональному рівнях. Проаналізовано взаємозв'язок інвестицій та інновацій як ключових чинників підвищення конкурентоспроможності підприємств. Розглянуто роль державної політики, державно-приватного партнерства, кластерного розвитку та смарт-спеціалізації у формуванні сприятливого інвестиційного середовища. Особливу увагу приділено впливу прямих іноземних інвестицій, інноваційної активності підприємств і розвитку регіональних інноваційних екосистем на економічну стійкість територій. Запропоновано підходи до формування механізму стійкості системи управління сталим розвитком промислового підприємства в межах регіонального кластера, що сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості міст і регіонів та їх інтеграції у глобальне конкурентне середовище.

Ключові слова: інвестиційно-інноваційний розвиток, підприємництво, інституційний механізм, сталий розвиток, кластеризація економіки, інвестиційна привабливість, регіональний розвиток, міська економіка.

The article is devoted to a comprehensive study of the theoretical and applied principles of the formation of an institutional mechanism that ensures the sustainability of investment and innovation development of the business sector. It is substantiated that, in the context of globalization and increased competition, the relationship between investment and innovation is the determining factor in the survival and growth of enterprises. The paper analyzes in detail the role of investment resources as a financial base for R&D, as well as the reverse effect of innovations on increasing companies' investment attractiveness through the creation of unique competitive advantages. Attention is paid to the analysis of the current state of Ukraine's investment climate under martial law. The dynamics of the Investment Attractiveness Index and the structure of foreign direct investment (FDI) are studied, and significant regional disparities are identified, with capital concentrated in Kyiv amid investment outflows from frontline regions. The importance of state policy as an institutional coordinator is emphasized, which should guarantee security, transparency in justice, and the development of the infrastructure for insurance against military risks to attract international capital. The scientific novelty of the study lies in the development of a mechanism to sustain the management system for the sustainable development of industrial entrepreneurship within regional clusters. A model of a "digital cluster" is proposed that integrates business, government, science, and education based on "network logic" and the principles of smart specialization. The article identifies promising areas of smart specialization (using the example of the Kyiv region), such as functional nutrition, energy-efficient solutions, biopharmaceuticals, and innovative construction. The conclusions emphasize the need for digital transformation ("Industry 4.0" and "5.0"), the implementation of circular-economy principles, and the strengthening of cities' roles as cores of innovation ecosystems. Local governments and state authorities can use the study's results to refine strategies for sustainable territorial development and enhance the competitiveness of Ukrainian cities in the global environment.

Keywords: investment and innovative development, entrepreneurship, institutional mechanism, sustainable development, economic clustering, investment attractiveness, regional development, urban economy.

Вступ

Розвиток інвестиційно-інноваційної активності підприємств є ключовою передумовою їхньої конкурентоспроможності та сталого економічного зростання. У контексті глобалізації й прискорених технологічних змін бізнес стикається з новими викликами, що потребують безперервного впровадження інновацій і залучення інвестицій, які безпосередньо впливають на результативність діяльності.

Інвестиції, спрямовані на освоєння нових технологій, автоматизацію та модернізацію обладнання, дають змогу зменшувати виробничі витрати, підвищувати продуктивність і зміцнювати позиції на міжнародних ринках. Для зростання інвестиційної віддачі підприємствам важливо чітко визначати пріоритети, узгоджуючи поточні потреби з довгостроковими стратегічними орієнтирами розвитку. Інновації виступають основним драйвером еволюції підприємства: вони охоплюють не лише технічні нововведення (нові продукти, технології, способи виробництва), а й організаційні та управлінські трансформації, що підвищують ефективність внутрішніх процесів. Запровадження сучасних технологій водночас сприяє скороченню витрат, поліпшенню якості продукції та нарощуванню обсягів випуску, посилюючи конкурентні переваги компанії на глобальному рівні.

Питання інвестиційно-інноваційного розвитку підприємництва, формування сприятливого інституційного середовища та підвищення конкурентоспроможності територіальних економік є предметом активних досліджень у сучасній економічній науці. Значний внесок у дослідження інвестиційно-інноваційних процесів зробили вітчизняні та зарубіжні науковці, які розглядали механізми формування інноваційної політики підприємств, особливості залучення інвестицій, розвиток кластерних моделей економіки та роль державної політики у стимулюванні інноваційної активності бізнесу. У наукових працях особлива увага приділяється розвитку державно-приватного партнерства, формуванню інноваційних екосистем, кластеризації економіки та використанню механізмів смарт-спеціалізації регіонів. Водночас в умовах глобалізації, цифрової трансформації економіки та післявоєнної відбудови України потребують подальшого дослідження питання формування ефективного інституційного механізму забезпечення стійкості інвестиційно-інноваційного розвитку підприємництва на міському та регіональному рівнях.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження теоретичних і прикладних аспектів формування інституційного механізму стійкості інвестиційно-інноваційного розвитку підприємництва на міському та регіональному рівнях, а також обґрунтування напрямів удосконалення системи управління сталим розвитком підприємницького сектору в умовах глобального конкурентного середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження

Для успішного втілення інновацій підприємствам доцільно поглиблювати взаємодію з науково-дослідними й освітніми установами, розвивати власну дослідницьку базу, а також шукати формати партнерства з іншими компаніями та державними структурами [1]. Така кооперація забезпечує доступ до нових технологічних рішень і помітно скорочує строки їх створення та впровадження. Інвестиції й інновації є взаємопов'язаними складовими розвитку підприємства: інвестиційні ресурси потрібні для фінансування інноваційних проектів, тоді як інноваційні результати підсилюють інвестиційну привабливість компаній. Виведення на ринок нових продуктів і технологій підвищує ефективність використання капіталу, знижує ризики та забезпечує вищу прибутковість, що є вагомим аргументом для інвесторів (табл. 1).

Таблиця 1. Зв'язок інвестицій та інновацій

Фактор	Опис	Типи інвестицій	Типи інновацій
Фінансування інновацій	Інвестиції становлять ключове джерело фінансування для інноваційних проектів. Без залучення зовнішнього капіталу компанії не здатні здійснювати НДДКР	Прямі інвестиції, венчурний капітал, державне фінансування НДДКР	Продуктові, процесні та організаційні інновації
Підвищення конкурентоспроможності	Вкладення в нові технології та наукові дослідження допомагають формувати унікальні конкурентні переваги. Розробка інноваційних продуктів зміцнює позиції компанії на ринку	Інвестиції в НДДКР, модернізація виробничих потужностей	Продуктові інновації (нові або покращені продукти), процесні інновації
Залучення інвесторів	Інвестиції в інновації відкривають нові можливості для залучення інвесторів, адже інноваційні компанії зазвичай показують високу прибутковість	Прямі інвестиції, інвестиції в стартапи	Інновації, що дозволяють підприємствам бути лідерами на ринку
Економічний ефект від інновацій	Впровадження інновацій суттєво знижує витрати, що водночас підвищує рентабельність. Інвестиції сприяють ефективнішому використанню ресурсів та оптимізації процесів	Інвестиції в модернізацію виробництва, автоматизацію процесів	Процесні інновації (нові технології та методи виробництва)
Державне регулювання та підтримка	Державна політика, спрямована на стимулювання інвестицій у НДДКР та інновації, має потенціал значно підвищити обсяги інвестицій у підприємства	Податкові пільги, субсидії для інвесторів, державне фінансування інновацій	Впровадження інновацій на рівні підприємств та галузей
Технологічні зміни	Інвестиції в інновації зазвичай сприяють прискоренню технологічного розвитку в підприємствах, що дозволяє їм адаптуватися до нових умов ринку	Інвестиції в новітні технології, НДДКР, інвестиції у стартапи	Технологічні інновації, автоматизація, цифровізація

Джерело: побудовано автором за [2].

Відповідно до даних табл. 1, визначальним чинником виступає фінансування інновацій: інвестиції є необхідною базою для проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) та впровадження нових технологій. Ключовими формами підтримки продуктових, процесних і організаційних інновацій є прямі інвестиції, венчурний капітал і державне фінансування. Вкладення в інноваційні проекти підсилюють конкурентоспроможність підприємства, адже нові технології та розробки формують унікальні конкурентні переваги [3].

Вагому роль у розвитку інвестиційно-інноваційної активності відіграє державне регулювання та підтримка. Податкові стимули, субсидії й інші державні програми заохочують вкладення в дослідження, розробки та інновації, що збільшує загальні обсяги інвестицій у підприємства. Це сприяє поширенню інновацій не лише на рівні окремих компаній, а й у межах цілих галузей [4].

Ефективна державна політика із залучення інвестицій є одним із ключових чинників формування сприятливого середовища для розвитку державно-приватного партнерства. У період післявоєнної відбудови України роль держави як інституційного координатора посилюється, адже саме вона визначає стратегічні пріоритети, гарантує нормативно-правову передбачуваність, управляє ризиками та формує інфраструктуру ухвалення інвестиційних рішень [5].

Для України теоретико-інституційний зміст інвестиційно-інноваційної політики набуває особливої актуальності з огляду на воєнні ризики, інституційну нестабільність і потребу масштабної післявоєнної технологічної модернізації. У практиці стратегічного планування сталого територіального розвитку пропонуємо трактувати інвестиційно-інноваційну політику міста як комплекс інституційних правил, регуляторних вимог, впровадження інноваційних технологій у стратегічні галузі, фінансових механізмів та організаційних процедур, спрямованих на формування стійкого, прогнозованого й висококонкурентного інвестиційно-інноваційного середовища. Держава має не лише створювати загальні умови для інвестиційно-інноваційної активності, а й виступати гарантом стабільності, модератором ризиків і стратегічним координатором взаємодії між ключовими учасниками процесу: підприємницьким сектором міських територій, науково-освітньою спільнотою, міжнародними організаціями, фінансовими інституціями та місцевими громадами [6].

Державна політика залучення інвестицій і впровадження інновацій у високотехнологічну модернізацію міського господарства має бути комплексною та охоплювати кілька взаємопов'язаних вимірів: *регуляторний* (законодавство, стандарти й методики, що задають «правила гри»); *інституційний* (організаційна архітектура управління інвестиційними потоками); *фінансовий* (стимули, гарантійні механізми та інструменти підтримки); *стратегічний* (визначення довгострокових пріоритетів інноваційного розвитку в умовах технологічних трансформацій і зростання соціальної відповідальності бізнесу); *цифровий* (використання цифрових платформ, відкритих реєстрів і інтелектуальних систем аналізу даних); *ризик-орієнтований* (інструменти зниження інвестиційних ризиків, страхування й гарантії, диверсифікація виробництва). Відтак теоретична модель інвестиційно-інноваційної політики міста постає як багатовекторна система, а її результативність визначається узгодженістю зазначених компонентів, відповідністю міжнародним стандартам і рівнем розвитку механізмів державно-приватного партнерства.

Окремим вагомим чинником виступають технологічні зрушення, які активізуються завдяки інвестиціям у новітні технології та НДДКР. Такі вкладення допомагають підприємствам швидше адаптуватися до змін ринкового середовища, прискорюють технологічне оновлення, забезпечують автоматизацію й цифровізацію процесів, а також підтримують впровадження технологічних інновацій, що скорочують витрати та підвищують ефективність виробництва [4].

Узгодження діяльності підприємств із ЦСР, затвердженими ООН, може додатково підвищувати можливість залучення іноземного капіталу. Галузевий аналіз засвідчує, що прями іноземні інвестиції (ПІІ) в Україні традиційно концентрувалися у виробництві, фінансовій та страховій діяльності, оптовій і роздрібній торгівлі, а також у гірничодобувній промисловості та розробленні кар'єрів. Від початку війни обсяги ПІІ в обробну промисловість, гірничодобувний сектор і розроблення кар'єрів скоротилися. Натомість сектор ІКТ демонструє зростання обсягів ПІІ в останні роки, що може свідчити про поступову диверсифікацію іноземних інвестицій у бік більш інноваційних напрямів навіть в умовах воєнного періоду. Найбільша частка обсягів прямих іноземних інвестицій (ПІІ) припадає на низько- та середньотехнологічне виробництво. Натомість середньо-високотехнологічні, а особливо високотехнологічні напрями, формують значно менші частки, причому сегмент високих технологій протягом усіх років залишається мінімальним.

Основний масив ПІІ у низькотехнологічному виробництві зосереджується в галузях харчових продуктів і напоїв, виробництві тваринних і рослинних олій, тютюнових виробів, паперу, виробів із деревини та меблів. Інвестиції у низько- й середньотехнологічні напрями насамперед спрямовуються на виробництво скла, пластмас і цементу, а також на випуск основного заліза й сталі, феросплавів та інших готових металевих виробів. Для середньо-високотехнологічного сектору накопичені ПІІ переважно представлені виробництвом базових хімікатів, добрив і азотних сполук, пластмас і синтетичного каучуку, залізничних локомотивів та рухомого складу, а також компонентів і деталей для автотранспортних засобів. Високотехнологічний запас ПІІ, хоч і порівняно невеликий за масштабами, здебільшого концентрується у сфері виробництва комунікаційного обладнання.

Щодо країн-джерел, то основний потік ПІІ в Україну надходить із держав Європейського Союзу. Водночас США, країни Азії та держави Ради співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ) також можуть виступати вагомими потенційними інвесторами, особливо в тих секторах, де порівняльні переваги України збігаються з глобальними тенденціями диверсифікації ланцюгів постачання.

Україна може спиратися на наявні галузеві переваги для розширення структури економіки як у переробній промисловості, так і у сфері послуг. У промисловості більша частина накопичених ПІІ зосереджена в низькотехнологічних видах діяльності, що підкреслює потребу диверсифікації та залучення якісніших ПІІ до середньо- та високотехнологічного виробництва. Натомість у секторі послуг приблизно половина ПІІ припадає на наукоємні послуги; ця частка продовжує зростати навіть під час війни, зокрема завдяки інвестиціям у високотехнологічні та фінансові послуги.

Водночас зберігаються суттєві регіональні диспропорції у надходженні ПІІ. Із прифронтових областей, що найбільше постраждали від бойових дій, інвестиції значною мірою були відкликані, тоді як капітал дедалі більше концентрується в Києві, на який нині припадає відчутна частка загальнонаціонального притоку ПІІ. Така тенденція вкотре підтверджує критичну роль безпеки та стабільності для залучення й утримання іноземного капіталу по всій країні [7].

Щоб глибше оцінити стан інвестиційного ринку України в контексті залучення капіталу, доцільно проаналізувати Індекс інвестиційної привабливості України, який Європейська Бізнес Асоціація розраховує з 2008 року. Це дослідження відображає настрої бізнесу щодо поточного інвестиційного клімату та очікування на найближчі 6 місяців. Значення індексу варіюється в межах 1–5 балів. Як видно з динаміки, у 2019–2024 рр. індекс утримувався приблизно на рівні 2,2–3, що відповідає середньому рівню інвестиційної привабливості: інвестори загалом не демонструють високої готовності активно вкладати кошти в Україну (дод. К). У II півріччі 2020 року індекс знизився до 2,40 через пандемію COVID-19, яка спричинила стан невизначеності інвесторів, що відповідало і глобальним тенденціям. Із початком повномасштабного вторгнення у першій половині 2022 року показник упав до 2,17 – найнижчого значення з 2013 року. Загальні оцінки інвестиційного клімату у 2023–2024 рр. є співставними з «ковідним» 2020 роком. Несприятливим інвестклімат в Україні оцінюють 79% керівників бізнесу [8], із них 20% – як вкрай несприятливий (для порівняння: у I півріччі 2022 року так відповіли 53% респондентів). Водночас частка компаній, які вже працюють на ринку та планують продовжувати інвестувати попри війну, зросла до 70%. Водночас лише 17% вважають, що новим інвесторам буде вигідно вкладати кошти в Україну протягом найближчих шести місяців.

Післявоєнне відновлення України потребує значних фінансових ресурсів, і одним із найефективніших способів їх мобілізації є залучення іноземних інвестицій. Для цього необхідно сформувати прозоре й передбачуване середовище для інвесторів, продовжити реформи у сфері правосуддя та протидії корупції, забезпечити стабільність правового поля, а також запровадити спеціальні програми підтримки інвестиційних проєктів у пріоритетних секторах економіки.

Вагомим інструментом залучення додаткового капіталу в державний сектор та дієвим механізмом поглиблення взаємодії між владою і бізнесом виступає державно-приватне партнерство (ДПП). Держава, зі свого боку, гарантує дотримання визначених законодавством умов здійснення діяльності приватних партнерів у межах ДПП-договорів, а також захист їхніх прав і законних інтересів.

Додатковим стимулом для виходу інвесторів на український ринок і розміщення експортно орієнтованих виробничих потужностей може стати розвинена інфраструктура страхування воєнних ризиків. Україна взаємодіє з міжнародними інституціями щодо такого страхування, зокрема з MIGA (Група Світового банку), DFC (США) та польським КУКЕ. Експортно-кредитне агентство України (ЕКА) з січня 2024 року приймає заявки на страхування інвестицій від воєнних і політичних ризиків.

Розвиток індустриальних парків має істотний потенціал для залучення інвестицій, впровадження інновацій, стимулювання промислового виробництва та створення сучасних високотехнологічних підприємств. Водночас базовою передумовою економічного й інноваційно-інвестиційного зростання залишається політична стабільність і припинення війни [9].

Проведений аналіз підтверджує, що ПІІ є значущим драйвером економічного розвитку Києва: притік іноземного капіталу сприяє створенню робочих місць, посиленню конкурентоспроможності міської економіки та розвитку інфраструктури. Водночас інвестиційна привабливість столиці визначається сукупністю чинників, серед яких – політична й економічна стабільність, рівень безпеки, якість регуляторного середовища та наявність ефективних механізмів страхування інвестиційних ризиків [10].

Промисловий розвиток міської території залежить від сировинної бази, доступу до інвестицій, наявності кваліфікованих кадрів, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, стану транспортної інфраструктури, параметрів внутрішнього й зовнішнього попиту та стабільності енергопостачання. Важливими є також «розумне» управління сталим розвитком стратегічних галузей промисловості й результативна співпраця державного та приватного секторів на мікро-, мезо- та макрорівнях.

У 2024 році підприємства промисловості (зокрема добувної та переробної) загалом зберігали виробничу активність завдяки низькім чинникам, серед яких – високий інвестиційний попит на продукцію машинобудування (у т.ч. ВПК) та будівельні матеріали, а також державна підтримка виробників (програми підтримки, гранти, пільгове кредитування).

За інформацією НБУ, у грудні 2024 року промислові підприємства дещо погіршили оцінки результатів своєї економічної діяльності через дефіцит робочої сили та зростання виробничих витрат – до 44,6 п. (порівняно з 46,7 п. у листопаді 2024 року та 46,9 п. у грудні 2023 року). У 2022–2024 рр. відбулися структурні зрушення (у поточних цінах): частка переробної промисловості зменшилася з 61,3% у 2021 році до 60,8% за 9 місяців 2024 року, а добувної – з 16,1% до 12,2% відповідно. Після різкого падіння у 2022 році переробна промисловість поступово відновлювалася з акцентом на сектор ВПК (частка виробництва зброї та боєприпасів і військових транспортних засобів зростає з 0,3% до 2,3%), а також на виробництво будматеріалів, харчову промисловість і відновлення металургії.

Стан інноваційного розвитку та інноваційної активності промислового підприємництва в галузевому й регіональному вимірах за результатами розрахунків за 2023 рік наведено на рис. 1.

Найбільш активно інноваційну діяльність, як правило, здійснюють підприємства хімічної промисловості, металургії та машинобудування. За результатами опитування, найперспективнішою галуззю для впровадження інновацій респонденти визначили саме машинобудування.

На нашу думку, під час формування дієвої моделі розвитку інновацій у промисловому підприємстві в межах стратегії сталого територіального розвитку необхідно налагоджувати системний діалог між ключовими стейкхолдерами – бізнесом, наукою, освітою та державою. У такому випадку доцільно робити акцент: на *кластерному підході* як основі побудови інноваційної екосистеми; на *мережевій логіці* формування партнерських зв'язків між заінтересованими сторонами; а також на *програмах підтримки* у межах державно-приватного партнерства, спрямованих на стимулювання приватних інвестицій у стратегічну інфраструктуру територій і суспільно значущі проекти.

Система управління сталим територіальним розвитком у межах державної регіональної та місцевої політики має включати: 1) багаторівневу модель врядування територіальним розвитком; 2) посилення вертикальної децентралізації та горизонтальної координації управлінських дій; 3) забезпечення узгодженості ключових підсистем управління сталим розвитком територій; 4) зміцнення взаємовигідної співпраці між секторами економіки міста та регіону; 5) використання нового досвіду, знань і інновацій як основних драйверів сталості; 6) цифровізацію управління територіальним розвитком для оптимізації соціальних, економічних і екологічних процесів та формування «розумних» громад; 7) кластеризацію і смарт-спеціалізацію підприємницького сектору, де взаємодія бізнесу, влади й науки забезпечує створення доданої вартості та підвищує економічну спроможність територій [12].

Із застосуванням методики Спільного дослідницького центру ЄС (JRC) було проведено кількісний і якісний аналіз статистичних даних. У межах підходу JRC опрацьовано показники за 221 видом економічної діяльності. Ці види діяльності, а також окремі інші напрями, що продемонстрували значний економічний або інноваційний потенціал, умовно згруповано у чотири перспективні сфери смарт-спеціалізації Київщини:

– виробництво інноваційних харчових продуктів із поліпшеними споживчими властивостями (функціональне харчування);

– розроблення енергоефективних рішень на основі альтернативних джерел енергії;

– створення інноваційної продукції для будівництва, дизайну та побуту;

– біоактивні речовини та фармацевтика для здоров'я людини.

Зазначений аналіз також передбачає формування кола заінтересованих сторін і обговорення ключових питань у кожному напрямі смарт-спеціалізації, щоб точніше окреслити пріоритетні проекти регіонального розвитку. Стейкхолдерами визначено стратегічне бачення та запущено процес підприємницького відкриття у двох напрямках смарт-спеціалізації Київської області: «Виробництво інноваційних харчових продуктів із удосконаленими споживчими якостями та дотриманням вимог екологічної безпеки» до 2030 року, а також «Біоактивні речовини та фармацевтика для здоров'я людини». Результати підприємницького відкриття за 2019–2023 роки підтверджують обґрунтованість визначення ключових сфер смарт-спеціалізації Київщини. Проведено серію зустрічей у форматі «бізнес-наука–влада–громадськість» для досягнення цілей сталого розвитку. Подальші кроки доцільно спрямувати на:

– продовження підприємницького відкриття у сферах смарт-спеціалізації, зокрема на кроссекторальному рівні;

– розвиток інноваційної екосистеми для прискорення зростання регіональної економіки;

– участь стейкхолдерів у конкурсах програм ЄС (Horizon, Interreg), дотичних до визначених напрямів;

– створення умов для запуску виробництва нових видів конкурентоспроможної продукції;

– підтримку цифрової трансформації виробничих процесів (Індустрія 4.0 та Індустрія 5.0);

– сприяння комерціалізації досліджень і розробок у пріоритетних сферах;

– підвищення професійних компетенцій кадрів за напрямками смарт-спеціалізації;

– підтримку інноваційного бізнесу та кластеризації економіки.

Кластер можна описати як поєднання «7К»: концентрація, кооперація, конкуренція, комунікація, координація, конкурентоздатність, компетенція. У сукупності ці чинники підсилюють конкурентоспроможність регіону та

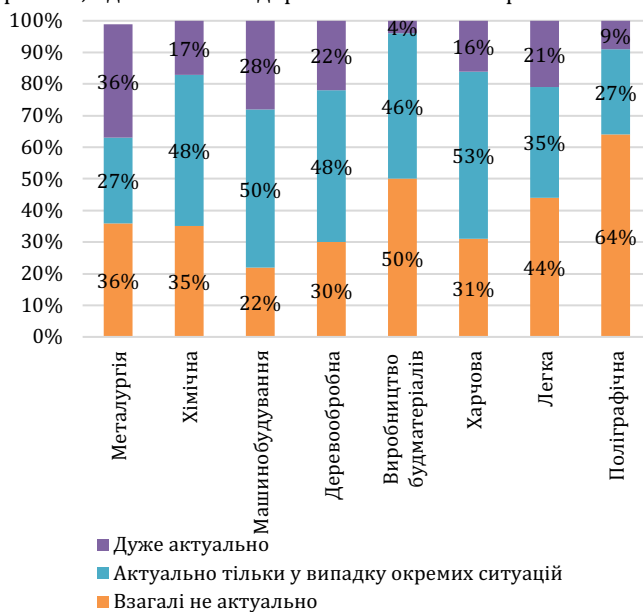

Рис. 1. Актуальність інновацій за галуззю промисловості, % опитаних. Джерело: [11]

міста, формуючи нові умови й вимоги до ведення бізнесу [13]. У ЄС кластери забезпечують понад 50% робочих місць. Для України мотивацією до кластеризації регіональної та міської економіки є зростання створюваної цінності, розширення експортних можливостей, поживлення бізнес-активності, підтримка інновацій і розв'язання проблем зайнятості.

Запропонована модель механізму стійкості функціонування системи управління сталим розвитком промислового підприємництва в межах регіонального кластера наведена на рисунку 2. Головна мета такого кластера – підтримка сталого розвитку економіки регіону/міста та посилення соціально-економічного й інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємницького сектору.

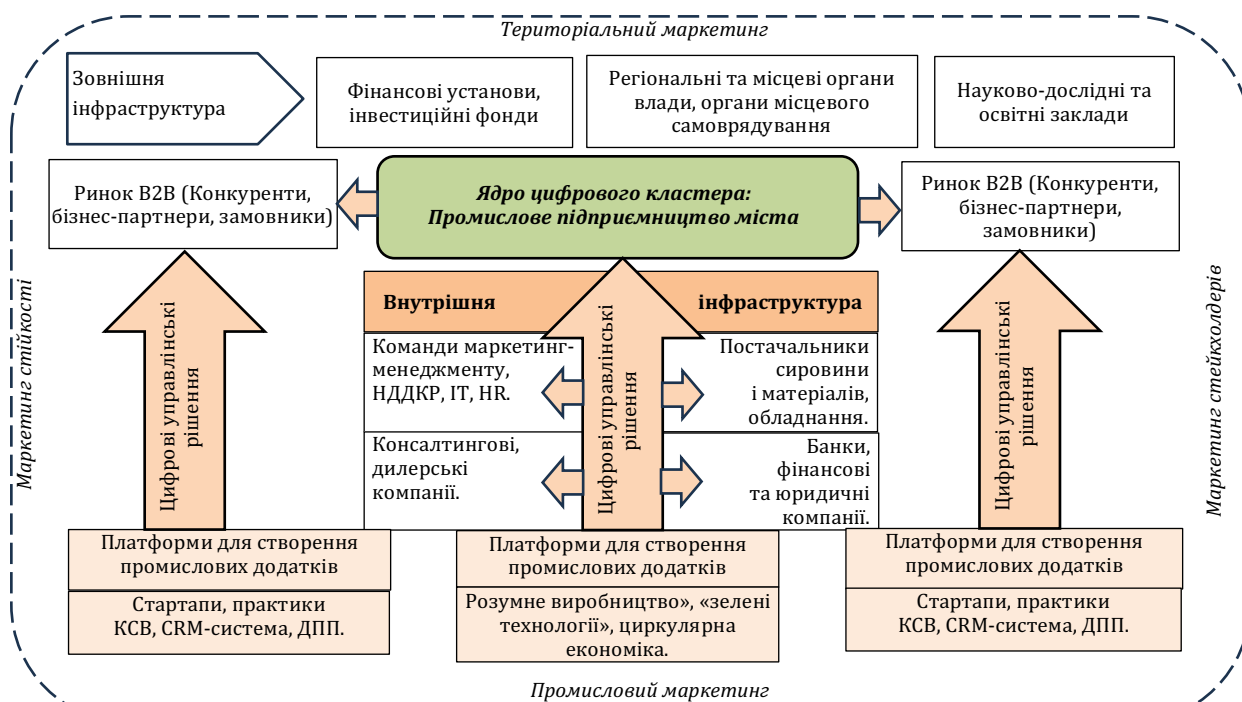

Рис. 2. Механізм стійкості системи управління сталим розвитком промислового підприємництва міста у межах регіонального кластера. Джерело: побудовано автором.

Регіональна кластерна політика в рамках державно-приватного партнерства має бути зорієнтована на формування дієвих механізмів підтримки кластерних ініціатив, які підвищують конкурентоспроможність регіонів (міст) і підприємств-учасників, а також на розвиток інституцій, що стимулюють створення кластерів і сприяють упровадженню технологічних інновацій. Водночас технологічний розвиток кластерів, на жаль, часто залишається недостатнім і значною мірою залежить від імпорتنних рішень. На нашу думку, для посилення інноваційної динаміки регіонального кластера необхідні:

- створення науково-інноваційних парків, що відповідають потенціалу та профілю територіального кластера;
- координація тематики інноваційних досліджень і розробок із потребами промислових кластерів за участю місцевих органів виконавчої влади;
- активніше використання грантових програм ЄС для підтримки інновацій із залученням бізнесу, дослідницьких центрів, ЗВО та науково-дослідних інститутів;
- прискорення цифровізації кластера;
- застосування переваг смарт-спеціалізації регіону/міста;
- узгодження цілей і завдань національних, регіональних і місцевих програм сталого розвитку;
- посилення синергії між регіональною владою, освітою, наукою та промисловим бізнесом;
- створення стимулів для розширення експортної діяльності підприємств кластера та їх технологічної модернізації з метою виходу на зовнішні ринки.

Роль підприємництва полягає насамперед у тому, що воно виступає рушієм і каталізатором економічного розвитку. Дієвий розвиток інноваційного підприємництва в регіонах і містах України можливий лише за умови формування належного механізму «розумного» управління інфраструктурою інноваційного бізнесу. Залучення інноваційних процесів у підприємницький розвиток та створення цифрової екосистеми є перспективним і необхідним кроком у контексті сталого територіального розвитку [14].

За умов глобалізації та цифрової трансформації світової економіки ключовою передумовою конкурентоспроможності територій стає їхня здатність акумулювати інвестиційні ресурси, нарощувати інноваційний потенціал і розвивати підприємницьке середовище. Міські території виконують функцію центрів економічної динаміки, оскільки саме в містах концентрується значна частка виробничої й фінансової інфраструктури, людського капіталу та інституцій підтримки бізнесу. Міста фактично є ядром становлення стартапів, інноваційних кластерів і бізнес-екосистем, які забезпечують прискорене економічне зростання та інтеграцію в глобальне конкурентне середовище.

Підприємництво в міських агломераціях є одним із головних чинників формування конкурентоспроможності територій. Його розвиток потребує не лише сприятливих інституційних і фінансових умов, а й активного впровадження інновацій, що дають змогу підвищувати продуктивність, виходити на зовнішні ринки та оперативно адаптуватися до викликів цифровізації й «зеленої» трансформації. Забезпечення інвестиційно-інноваційного поступу підприємництва передбачає цілеспрямовану політику залучення інвестицій, формування сучасної інфраструктури

підтримки бізнесу, розвитку партнерства держави та приватного сектору, а також включення міських економік у глобальні виробничі й інноваційні ланцюги.

У контексті післявоєнного відновлення України підвищення інвестиційної привабливості та інноваційного потенціалу міських територій стає особливо актуальним. Від того, наскільки ефективно буде побудована система підтримки підприємництва, залежатимуть економічна стійкість міст, рівень зайнятості населення та спроможність країни інтегруватися у світове конкурентне середовище [15].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Подальший розвиток урбаністичних економік потребує фокусування на кількох стратегічних напрямках. По-перше, це створення умов для залучення прямих іноземних інвестицій і розширення доступу підприємств до міжнародних фінансових інструментів. По-друге, модернізація міської інфраструктури та розвиток інноваційних кластерів, здатних об'єднувати університети, науково-дослідні центри й бізнес. По-третє, масштабне впровадження цифрових технологій у всі сфери міського життя, що підсилюватиме прозорість управління, розвиток «розумних» сервісів і довіру інвесторів. Не менш важливим є інтегрування екологічних стандартів і принципів сталого розвитку в стратегії міського підприємництва. Розбудова «зеленої» енергетики, енергоефективних технологій, систем переробки та циркулярної економіки дасть змогу не лише зменшити екологічні ризики, а й підвищити довгострокову конкурентоспроможність міст.

Література

1. Некрасова Л.А., Моніч О.В. Процес формування інноваційно інвестиційної стратегії підприємства та його проблеми. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Випуск 5. Частина 2. С. 204-207.
2. Войнарченко М.П., Свідер О.П. Динамічна оцінка ефективності прямих іноземних інвестицій на підприємствах легкої промисловості. *Економіка: реалії часу*. 2014. № 6 (16). С. 121-127.
3. Шафранська Т.Ю., Шмагун Ю.І. Інвестиційно інноваційна стратегія як головний елемент успішного розвитку підприємства. 2014.
4. Федішин І., Гарматій Н. Інвестиційно-інноваційна діяльність підприємств промисловості України. *Галицький економічний вісник*. 2020. Том 63. № 2. С. 26-34.
5. Павловський С.А., Мальський О.М., Тараненко П.М. Сутнісна характеристика державної політики залучення інвестицій як інституту розвитку приватно-публічного партнерства в Україні. *Розвиток міста*. 2025. № 4 (08). С. 115-123.
6. Pumain D., Reuillon R. *Urban Dynamics and Simulation Models*. Springer, Berlin. 2017.
7. Стратегія залучення прямих іноземних інвестицій в Україну до 2030 року. World Bank Group. 2025.
8. Лазарева Є.В., Курносова А.В., Попова А.О. Позитивні практики підтримки і стимулювання інноваційної активності малих підприємств. *Економіка: реалії часу*. 2014. № 4 (14). С. 108-114.
9. Славкова А.А., Колісник Д.Р. Інвестиційна привабливість України: реалії в умовах війни та перспективи повоєнної відбудови. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56.
10. Поворожник М.Ю., Павловський С.А., Кукса Н.А. Аналіз надходження прямих іноземних інвестицій в економіку Києва. *Розвиток міста*. 2025. № 1 (05). С. 68-73.
11. Кластерна активність та інновації в регіоні. ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2023 р.
12. Berdar M.M., Hatska L.P., Kot L.L., Yevtushevska O.V., Sapachuk Yu.M. Innovation and investment development of entrepreneurship. *International Journal of Agricultural Extension*. 2021. Special Issue 02. P. 29-38.
13. Іванченко Г.В. Розробка кластерної моделі розвитку регіону: методологічний підхід. *Ефективна економіка*. 2013. № 5.
14. Бородіна О.А. Правове забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємництва у сучасному місті. *Вісник економіки та промисловості*. 2016. Випуск 1, № 32. С. 70-76. DOI: <https://doi.org/10.31498/2225-6725.32.2016.105266>.
15. Andrusiv U., Kinash I., Cherchata A., Polyanska A., Dzoba O., Tarasova T., Lysak H. Experience and prospects of innovation development venture capital financing. *Management Science Letters*. 2020. № 10 (4). P. 781-788.

References

1. Nekrasova, L.A., Monich, O.V. (2014). «The process of forming an innovative investment strategy of an enterprise and its problems». *Naukovy visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu*. Issue 5. Part 2. pp. 204-207.
2. Vojnarenko, M.P., Svider, O.P. (2014). «Dynamic evaluation of the effectiveness of direct foreign investment in light industry enterprises». *Ekonomika: realii chasu*. № 6 (16). pp. 121-127.
3. Shafrans'ka, T.Yu., Shmahun, Yu.I. (2014). *Investytsijno innovatsijna stratehiia iak holovnyj element uspishnoho rozvytku pidprijemstva*. [Investment and innovation strategy as the main element of the successful development of the enterprise].
4. Fedyshyn, I., Harmatij, N. (2020). «Investment and innovation activity of industrial enterprises of Ukraine». *Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk*. Vol. 63. № 2. pp. 26-34.
5. Pavlovs'kyj, S.A., Mal's'kyj, O.M., Taranenko, P.M. (2025). «An essential characteristic of the state policy of investment attraction as an institution for the development of private-public partnership in Ukraine». *Rozvytok mista*. № 4 (08). pp. 115-123.
6. Pumain, D., Reuillon, R. (2017). *Urban Dynamics and Simulation Models*. Springer. Berlin. Germany.
7. (2025). *Stratehiia zaluchennia priamykh inozemnykh investytsij v Ukrainu do 2030 roku*. [Strategy for attracting foreign direct investment to Ukraine until 2030]. World Bank Group.
8. Lazarieva, Ye.V., Kurnosova, A.V., Popova, A.O. (2014). «Positive practices of supporting and stimulating the innovative activity of small enterprises». *Ekonomika: realii chasu*. № 4 (14). pp. 108-114.
9. Slavkova, A.A., Kolisnyk, D.R. (2023). «Ukraine's investment attractiveness: realities in war conditions and prospects for post-war reconstruction». *Ekonomika ta suspil'stvo*. № 56.
10. Povoroznyk, M.Yu., Pavlovs'kyj, S.A., Kuksa, N.A. (2025). «Analysis of the inflow of foreign direct investment into Kyiv's economy». *Rozvytok mista*. № 1 (05). pp. 68-73.
11. (2023). *Klasterna aktyvnist' ta innovatsii v rehioni*. [Cluster activity and innovations in the region]. DU «Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy».
12. Berdar, M.M., Hatska, L.P., Kot, L.L., Yevtushevska, O.V., Sapachuk, Yu.M. (2021). «Innovation and investment development of entrepreneurship». *International Journal of Agricultural Extension*. Special Issue 02. pp. 29-38.
13. Ivanchenko, H.V. (2013). «Development of a cluster model of regional development: a methodological approach». *Efektivna ekonomika*. № 5.
14. Borodina, O.A. (2016). «Legal provision of innovation and investment development of entrepreneurship in a modern city». *Visnyk ekonomiky ta promyslovosti*. Issue 1. № 32. pp. 70-76. DOI: <https://doi.org/10.31498/2225-6725.32.2016.105266>.
15. Andrusiv, U., Kinash, I., Cherchata, A., Polyanska, A., Dzoba, O., Tarasova, T., Lysak, H. (2020). «Experience and prospects of innovation development venture capital financing». *Management Science Letters*. № 10 (4). pp. 781-788.

Стаття надійшла до редакції / Received 22.11.2025

Прийнята до друку / Accepted 02.12.2025